

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

จันทบูรินธนาท, พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระ. ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต. พระนคร: ศิวพร, 2513.

จุลลดา ภักดีภูมิินทร์. เวียงวัง. สกุลไทย. 49.2510 (26 เม.ย.45): 25-26.

ฉันทนา เอี่ยมสกุล, รองศาสตราจารย์. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สัมภาษณ์. 7 กันยายน 2548.

ชัยชนะ โพธิวาระ. แอบมองอินเดีย. กรุงเทพฯ : ไพลินบุ๊คเน็ต, 2544.

ชัยชนะ โพธิวาระ. ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. สัมภาษณ์. 10 กรกฎาคม 2546.

ณรงค์ชัย ปีกุรักษ์ต์. สารานุกรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เรือนแก้ว, 2528.

นพรัตน์ หวังในธรรม. ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์. สัมภาษณ์. 18 สิงหาคม 2546, 19 ตุลาคม 2547, 3 เมษายน 2549.

บุญนาค ทรรทรานนท์. อดีตนาฏศิลป์ 9 สำนักการสังคีต สัมภาษณ์. 11 กุมภาพันธ์ 2547.

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันต์กุล. บทความพิเศษ กรีขผู้หญิง และความตายในละครรำ, เมืองโบราณ : 27, 1 (ม.ค.-มี.ค.2544) : 68-80.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. สตรีในคัมภีร์ตะวันออก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เปลื้อง ณ นคร. พจนานุกรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2544.

แผ้ว สนิทวงศ์เสนี, ท่านผู้หญิง. ที่ระลึกในการพระราชทานเพลิงศพ ท่านผู้หญิงแผ้ว สนิทวงศ์เสนี. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส, 19 พฤศจิกายน 2543.

ผุสดี หลิมสกุล, รองศาสตราจารย์. อาจารย์ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สัมภาษณ์. 8 กุมภาพันธ์ 2548.

ผุสดี หลิมสกุล, รองศาสตราจารย์. หลักการข้อคิดและแนวทางปฏิบัติของละครรำ : ละครใน. ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น. นิทานเวตาล. ธนบุรี : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, 2513.

แพรวดาว พรหมรักษา. นาฏศิลป์ 6 สำนักการสังคีต สัมภาษณ์. 13 มิถุนายน 2546.

ไพโรจน์ ทองคำสุก. วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ครูเฉลย สุขะวณิช. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์, 2545.

พัชรารวรรณ ทับเกตุ. วิวัฒนาการของกองการสังคีต. รายงานวิชาประวัติศาสตร์นาฏศิลป์ไทย หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

- มานิต มานิตเจริญ. พจนานุกรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2531.
- มานิต มานิตเจริญ. พจนานุกรมไทย ฉบับแพร่พิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา, 2507.
- ยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระพุทธ มหาราช. ดาหลัง. พระนคร: รุ่งเรืองธรรม, 2499.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2542. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์, 2542.
- รุ่งนภา ฉิมพูน. รำอาวูทพระในละครในเรื่องอิเหนา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2540.
- ลมุล ชมะคุปต์. คุณานุสรณ์ในการเสด็จพระราชดำเนินในพระราชทานเพลิงศพ นางลมุล ชมะคุปต์ ต.ม. ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันพฤหัสบดีที่ 29 ธันวาคม 2526. กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์, 2526.
- เลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระพุทธ. บทละครเรื่องอิเหนา. พระนคร: ศิลปาบรรณาการ, 2514.
- เลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระพุทธ. เรื่องอิเหนา. พระนคร : กรมศิลปากร, 2510.
- วัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงานคณะกรรมการ. หนังสือศิลป์แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, 2530.
- กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. กรีซ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2543.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. ศาสนาสากล เล่ม 5. พระนคร: สำนักงานลูก ส.ธรรมภักดี, 2494.
- ศิลปากร, กรม. เครื่องแต่งกายละครและการพัฒนา : การแต่งกายขึ้นเครื่องละครใน. กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2547.
- สุริวงส์ พงศ์ไพบูลย์, สมบูรณ์ ธาระสุข และพิชัย แก้วขาว. กระทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวใต้ ตอนล่าง. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- สุวิมล ประกอบไวทยกิจ. สติในวรรณคดีสันสกฤต. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา. เพลงสระระหม่าไทย เพลงในพระราชพิธี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- อัจฉรา สุภาไชยกิจ. ครู คศ. 3 วิทยาลัยนาฏศิลป์ สัมภาษณ์. 28 มกราคม 2548.

ภาษาอังกฤษ

Scott Rutherford and Brian Bell. Insight guide Bali. Singapore: Apa Publications GmbH & Co., 2002.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการร่ำตราสาแบหลา

นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำตราแบบหลา

นาฏยศัพท์ที่ใช้ในการรำตราแบบหลา เป็นการใช้อวัยวะทุกส่วนของร่างกายในการเคลื่อนไหว เช่น ศีรษะ ไหล่ ข้อมือ ลำตัว และเท้า ที่ใช้ในกระบวนท่ารำเดี่ยว ท่ารำคู่ ท่ารำชุด และท่าเชื่อม

นาฏยศัพท์ในส่วนของศีรษะไหล่และลำตัว

- ตีไหล่ - เป็นการตีไหล่ด้านใดด้านหนึ่งไปด้านหลังและคืนกลับมาในตำแหน่งเดิม
- กล่อมไหล่ - เป็นการตีไหล่ด้านหนึ่งไปข้างหน้า และอีกด้านหนึ่งตีไหล่ไปด้านหลัง ในลักษณะสวนทางกัน ทำพร้อม ๆ กัน
- กดไหล่ - เป็นการกดปลายไหล่ด้านใดด้านหนึ่งลง
- ลักคอก - เป็นการกดปลายไหล่ด้านหนึ่งลง อีกด้านหนึ่งสูงขึ้น ศีรษะจะเอียงศีรษะไปด้านไหล่ที่

นาฏยศัพท์ในส่วนของมือ

- ม้วนจีบ - เป็นการทำต่อเนื่องจากการจีบหงาย โดยหักข้อมือให้ปลายนิ้วจีบเข้าหาลำตัว แล้วม้วนออกปล่อยตั้งมือ
- สอดจีบ - เป็นการทำต่อเนื่องจากการจีบคว่ำหักข้อมือเข้าหาตัว ปลายจีบสอดขึ้นด้านบน ปล่อยหงายมือ
- ปาดมือ - เป็นการตั้งมือ ข้างใดข้างหนึ่ง ให้ปลายนิ้วตกลงด้านล่าง แล้วปาดปลายนิ้วจากด้านหลัง ออกไปด้านหน้าด้วยการช้อนข้อมือขึ้น
- สับจีบ - มืออยู่ในลักษณะจีบหงายหักข้อมือ ปล่อยนิ้วชี้ออกเป็นหงาย พลิกข้อมือไปด้านหลังกลับมาตั้งมือ (ทำสลับกันระหว่างจีบหงายกับตั้งมือต่อเนื่องกัน)
- แทงมือ - เป็นการหงายฝ่ามือให้ปลายนิ้วชี้ออกด้านนอก แขนตั้ง

นาฏยศัพท์ในส่วนของเท้า

- ชโยกเท้า - ใช้จุมกเท้าจรดที่พื้น เปิดส้นเท้าขึ้น เขย่งเท้าพร้อมกับยกเท้าที่ยืนเคลื่อนไปข้างหน้า
- สอดเท้า - เป็นการใช้จุมกเท้ากดที่พื้น เชิดไปข้างหน้าและยกให้พื้นพื้นเล็กน้อย โดยถ่าน้ำหนักไปที่เท้าหน้า หรือเท้าที่เชิด กลับมาวางตามเดิม
- เชิดเท้า - เป็นการใช้จุมกเท้าข้างใดข้างหนึ่งถูหรือสีกกับพื้นถี่ ๆ ด้วยการเปิดส้นเท้าน้ำหนักจะอยู่ที่เท้าอีกข้างหนึ่งหรือเท้าที่ยืน
- ฉายเท้า - ใช้จุมกเท้าเชิดจากด้านหน้า ออกสู่ด้านข้าง

ภาคผนวก ข.

บทละครในเรื่องอิเหนา ตอน ดรสาแบหตา

บทนิเทศประกอบการแสดง
 การแสดงละคร เรื่อง อิเหนา ตอน ครุฑสาธิต
 ออกแสดงวันที่ 26 กรกฎาคม 2502

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กลอง
	<p>สำนักงาน ส.ธรรมภักดี เสนอ การแสดงนาฏศิลป์ของกรมศิลปากร ผู้ควบคุม และฝึกหัดนาฏศิลป์ หม่อมแก้ว สนิทวงศ์เสนี</p> <p>ครูฝึกหัดนาฏศิลป์ หลวงวิลาศวงงาม ทมุล ยมะคุปต์ มัลลิกา คงประภัสร์ เฉลย สุขะวณิช</p> <p>ปราณี อู่ขังสินธุ์ ผู้บรรยาย</p> <p>สุวรรณณี ชลานุเคราะห์ ฉลาด พุกถานนท์ ควบคุมการแสดง</p> <p>อบเชย ทิพโกมุท กำกับเวที</p> <p>ในความควบคุมของ พนิดา สิทธิวรรณ</p> <p>สมชายมาลาเจริญ กำกับรายการ</p> <p>ตัดเห็นผู้บรรยาย</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กลัอง
<p>สวัสดิ์ ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทั้งหลาย รายการแสดงของกรมศิลปากรในคืนนี้ คือ การแสดงละครในเรื่องอิเหนา ตอน ครุสาแบหလာ เมื่อเดือน พฤษภาคม เราได้จัดแสดงเรื่องอิเหนา ตอน ประสันตาท่อนก มาครั้งหนึ่งแล้ว และได้แสดงค้างไว้แต่เพียงที่ป็นหีบจัดทัพจะยกไปรบระดูบุสีหนา ในการแสดงคราวนี้กรมศิลปากรจะได้แสดงต่อไปจนถึงนางครุสาแบหလာ บทที่นำมาใช้ในการแสดงนี้กรมศิลปากรได้ปรับปรุงแก้ไขตามบทเดิมที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าอภัยวงเดชาวุฒกรมหลวงนครราชสีมาแก้ไขไว้แล้ว ต่อไปนี้ขอเชิญท่านผู้มีเกียรติชมการแสดงของเราได้แล้วค่ะ</p> <p>ฉกหน้าค่ายระดูบุสีหนา</p> <p>- ปี่พาทย์ทำเพลง ..... -</p> <p>- ร้องเพลงแขกซาโยะ -</p> <p>เฮ้ ซาโยะ มุกันสะ มะสะโอรัง เฮ (ร้องทวน)</p> <p>เฮ้ ซาโยะ ซางายปลั่ง มะสะโอรัง เฮ เฮ เฮ ..</p> <p>เฮ้ ซาโยะ ซางายปลั่ง มะสะโอรัง เฮ (ร้องทวน)</p> <p>เฮ้ ซาโยะ ซางายปลั่ง มะสะโอรัง เฮ เฮ เฮ</p> <p>ยันตะ ยันเต ฮาเนาะ สูโลนี่ แเฮ แเฮ โล เล็ง โกเล็ง ย้งโกซอง (2 เที้ยว)</p> <p>ปูล่าปวน ปินี อากันมินัง เฮ เอ ซิอะ โอโอ</p> <p>สมา ฮิเล ฮิเล ฮิเล แเฮ แเฮ โกเล็ง โกเล็ง</p> <p>ยะโกซอง</p> <p>- ร้องร้าย -</p> <p>จึงเหยียบโคลนโจนขึ้นม้าที่นั่ง</p> <p>ด้วยกำลังแค้นขัดสหัสสา</p> <p>โบกพระหัตถ์ตรัสสั่งเสนา</p> <p>ให้เคลื่อนโยธาคลาไคล</p> <p>- เชิด -</p> <p>ฉก ทูંગเซิงเขามะราปี</p> <p>(ทัพป็นหีบตั้งอยู่ก่อน พวกระดูออก)</p>	<p>ตัดเห็นทหารบุสีหนา</p> <p>จัดเตรียมกองทัพ</p> <p>ทหารเดินทัพ</p> <p>ตัดเห็นบุสีหนา</p> <p>ภาพฉายหาย</p> <p>เห็นทัพป็นหีบตั้งอยู่</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>- ร้องเพลงแขกบ้านตน -</p> <p> เลียบเดินตามเนินแนวภูหนุง</p> <p>พอดกทุ่งแลเห็นทัพใหญ่</p> <p>ธงเทียงเขียวแดงคาดไป</p> <p>สนั่นกลองฆ้องชัยมีนัน</p> <p> - ร่าย -</p> <p> ระตูเคียดดาลทะยานจิต</p> <p>ประกาศิตสังนิกรกองขัน</p> <p>เร่งโจนเข้าไปอย่าไว้มัน</p> <p>ไล่พิฆานฟาดฟันให้มรณา</p> <p> - ปี่พาทย์ทำเพลงสมารัง -</p> <p> พลทั้งสองกองทัพเข้าประดาหน้ากัน</p> <p> - ร่าย -</p> <p> ประสันตาคิใจเห็นได้ที่</p> <p>ถือกระบี่รื้อร่าออกนำหน้า</p> <p>บ่าวไพร่ไม่คิดแก่ชีวา</p> <p>ต่างเข้าเช่นฆ่าปัจจามิตร</p> <p>พวกพลแตกกระจายพ่ายพัง</p> <p>จนกระทั่งถึงระตูไม่ต่อติด</p> <p>ประสันตาท่าทวยทำอวดฤทธิ์</p> <p>รำกฤษเยาะเย้ยกันไปมา</p> <p> - สระหม่าแขก -</p> <p> ประสันตารำกฤษมะลาญ</p> <p> - ร่าย -</p> <p> เมื่อนั้น</p> <p>ระตูผู้ผ่านบุษสิหนา</p> <p>เห็นโจรไพรไล่พลโยธา</p> <p>แตกกระจายพ่ายมาจนพันทัพ</p> <p>โกรธนักชกกระบี่ออกตีต้อน</p> <p>ไล่พลนิกรสะท้อนกลับ</p>	<p> ตัดเห็นพลบุษสิหนา</p> <p> ตัดเห็นบุษสิหนา</p> <p> เห็นพลรบกัน</p> <p> ตัดเห็นประสันตา</p> <p> ตัดเห็นบุษสิหนา</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>หักโหมโรมรันประจันรับ ตีทัพเข้าไปไม่รั้งรอ - ร้อง แหกโหม่ง - เหือบเห็นปันหยี่จ้อซา โสภารั้งเพราดั่งเหลาหล่อ น่าจะมีพงศ์เผ่าเหล่ากอ เนื้อหน่อกษัตริย์ขัตติยา ท่วงทีที่ท่าก็ประหลาด เห็นมิใช่เชื้อชาติชาวป่า คิดพลางทางมีวาจา ดูราปันจูเหรีจตุทรือน - เจรจา เป็นไฉนหยาบซ้าสามานย์ ชวนกันทำการอกุศล ตั้งกองช่องสุ่มผู้คน เที่ยวปล้นพาราหรือว่าไร รูปทรงส่งศรีกิริยา จะสมเป็นชาวป่าก็หาไม่ บ่าวท่านอาจองทะนงใจ เข้าไปถึงหน้าพลับพลา ไล่ผลาญลี้พลเราล้มตาย แล้วหยาบซ้าทำทายเป็นหนักหนา หมิ่นเราเผ่าพงศ์กษัตรา เร่งส่งตัวมาแต่โดยดี - ร้องร้าย - เมื่อนั้น พระโคมขององค์มิสาระปันหยี่ ฟังระดูบุษลีนาพาที ยิ้มพลางทางมีพจมาน - เจรจา - เราเป็นชาวป่าพนาลัย</p>	<p>ตัดเห็นปันหยี่</p> <p>ตัดเห็นบุษลีนา</p> <p>ตัดเห็นปันหยี่</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p> เทียวอยู่ตามวิสัยในไพรสาณฑ์ มิได้เคยหักโหมโรมราน ตีบ้านเมืองใครแต่โรมา ซึ่งบ่าวเราทำละเมิดเกิดวิวาท รุกราชอาจหาญเหมือนท่านว่า จะให้ส่งตัวนั้นสุดปัญญา ด้วยไม่รู้จักหน้าว่าผู้ใด พวกฟ้องของท่านที่ล้อมวง แต่จะจับชาวคงก็ไม่ได้ เหมือนไม่มีฝีมือแล้วหรือไร นิ่งให้เขามาขายหน้านาย ถ้ารู้ไปถึงไหนก็ไม่งาม ชอบแต่คิดปิดความให้เสียหาย นี้อะไรไม่หน้าซ้ำร้าย เอาโยธามาตายเสียค่ายกอง ซึ่งเราช่วยว่าเพราะการุณย์ อย่าโมโหหันหุนจุ่นข้อง จงยกทัพกลับไปตั้งใจปอง ครอบครองพาราให้สำราญ - ร่าย - เมื่อนั้น ทำวบุษลินากล้ำหาญ ฟังปิ่นหยีตอพบจมาน ว่าขานแนมเหน็บยิ่งเจ็บใจ จึงว่าเหวยเหวยปิ่นจุเหรีจ เข้ากับบ่าวกล่าวเท็จแก้ไข มีสั่งมันมาก็แล้วไป ดีแล้วจะได้เห็นกัน ว่าพลางทางขับอาชา รำทำเพลงทวนหวนหัน เข้าใส่โรมรุกบุกบัน </p>	<p>ตัดเห็นบุษลินา</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>หมายมั่นจะฆ่าชีวิต</p> <p style="text-align: center;">- ร่าย -</p> <p style="text-align: center;">เมื่อนั้น</p> <p>ปืนหยาไม่พรั่นหัวนไหว กระระตะอาซาชิงไชย เสียงไล่ตระหลบทบทวน เปลี่ยนท่าฝ่าหมากเป็นนาคเกี่ยว ส่อเสี้ยวพัลวัลหันหวน ต่างคล่องว่องไวในกระบวน ประปรายปลายทวนแทงกัน</p>	<p style="text-align: center;">เห็นปืนหยา</p>
<p style="text-align: center;">- พญาเดิน -</p> <p style="text-align: center;">เมื่อนั้น</p> <p>ท้าวบุษสิหนาแข็งขัน จับม้าไล่ประชิดติดพัน ป้อมปัดคัดผันอาวุธ วงเวียนเข้าออกเป็นปลอกข้าง กัณฑ์ศวสมัยช่างไม่ยั้งหยุด จูโจมโถมแทงแย้งยุทธ ด้วยกำลังฤทธิ์รูดราวี่</p>	<p style="text-align: center;">ตัดเห็นบุษสิหนา</p>
<p style="text-align: center;">เมื่อนั้น</p> <p>จึงองค์มิสารปืนหยา เห็นระตูโรมรุกคดลูกกลี พระแกล้งหนี่ที่ทำเป็นย่อท้อ เอื้องไหลให้หลังรั้งรอรบ ชักสินธพหลบหลีกเลี้ยวล่อ เวียนวงเป็นหงส์สองคอ กลับกลอกหยอกล้อกันไปมา</p> <p style="text-align: center;">- เชิดฉิ่ง -</p> <p style="text-align: center;">เห็นข้าศึกเสียเชิงระเริงได้</p> <p>พระขันใหญ่เลี้ยวลักสกัดหน้า โถมแทงถุกอกตกออาซา</p>	<p style="text-align: center;">ตัดเห็นปืนหยา</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>สินชีวาวิชาดาใจ</p> <p>โอด เซ็ด</p> <p>พวกทหารปืนหยาไล่ทหารระตูแตกหนี</p> <p>ปืนหยาขึ้นตระหง่าน</p> <p>ทหารตั้งขบวน</p> <p>- ร้องเพลงแขกเจ้าเซ็นชั้นเดียวพร้อมกัน -</p> <p>มีชัยไพร่วายปราณ</p> <p>ทวยทหารโหดสิ้นสิ้นไหว</p> <p>ชำนาญศึกฮึกเหิมเผด็จชัย</p> <p>ดีใจสรวลเสเฮฮา</p> <p>ทหารเดินตามจังหวะเพลง</p> <p>ฉาก ศาลาบนยอดเขา</p> <p>ระตูปัญจรากัน ระตูปีกมาหงัน เฝ้าสังปาติเหงะ</p> <p>- ร้องร้าย -</p> <p>บัดนั้น</p> <p>โยธิต้าวบุษลีหนา</p> <p>ซึ่งเหลือตายคั่นคั่นอรัญญา</p> <p>พากันขึ้นมาบนบรรพต</p> <p>เห็นสองกษัตริย์เสด็จนั่ง</p> <p>ยับยั้งพุดจากับดาบศ</p> <p>จึงเข้าไปเฝ้าองค์พระทรงยศ</p> <p>กราบบาทบงกชแล้ว โสกี</p> <p>โอด</p> <p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>เมื่อนั้น</p> <p>สองกษัตริย์สุริวงศ์เรื่องศรี</p> <p>หลากใจไหวหวั่นพันทวี</p> <p>จึงกล่าววาทีถามไป</p> <p>- เจรจา -</p> <p>ปีกมาหงัน - อ้ายเหล่านี้เป็นไฉนอย่างไรอยู่</p> <p>ทำไมมาหากูแล้วร้องไห้</p>	<p>ตัดเห็นทหารรบและหนี</p> <p>ภาพจางหาย</p> <p>ตัดเห็นสองระตู</p> <p>ตัดเห็นกิดาหยัน</p> <p>เห็นสองระตู</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>มีเหตุร้ายแรงอย่างไร จงบอกไปให้เราแจ้งการ กิดาหยัน - มีพวกโจรไพรโจจรรจ บุกบั่นเข้ามาถึงหน้าฉาน ใครห้ามไม่ฟังอหังการ ไล่ผลาญดีพมมนตรี แล้วกล่าวคำหยาบซ้ำทำทาย บอกว่านายของมันชื่อป็นหิ พระอนุชายกทหารไปด้านตี เสียมอดม้วยมรณา - ร้องเพลง ..... -</p>	<p>เห็นกิดาหยัน</p> <p>ตัดเห็นระตู</p>
<p>เมื่อ สงระตูภูวเรศเชษฐา ได้ฟังดังต้องสายฟ้า โกรธาเป็นพันพันทวี จึงบังคมคัลวันทนา กล่าวคำอำลาพระฤาษี โยมจะยกโยธาไปราวี แก้แค้น ไพรอหังการ - ร้องเพลง ..... -</p>	<p>ตัดเห็นสังปะติเหงะ</p>
<p>เมื่อ องค์สังปะกิเหงะฤาษีสาร์ เล็งคูรู้ด้วยอดิคุณาน จึงแจ้งการแก้สองกษัตรา - เจรจา - อันมิสารป็นหินี้ไชรั มิไชป็นจูเหรีจโจรป่า คืออิเหนาสูริวงศ์เทวา โอรสาองค์ท้าวกูเรป็น ใครอาจหาญต้านต่ออรอุทธี จะสุดสิ้นชีวิตอาสัณ</p>	

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กลัอง
<p>จงหยุดยั้งซึ่งพระทัยทรงธรรม์ อย่าหุนหันฮึดฮัดไปจึงชัช - ร้องเพลง ..... - เมื่อئัน สองระตูผู้มีอชฌาสัย แต่อกนามอิเหนาก็ตกใจ ภูวไนยไหวหวั่นครันคร้าม จึงคิดว่าดาบศพระองค์นี้ เล็งเห็นถ้วนถึเธอจึงห้าม ย้าขึ้นณรงค์สงคราม จะชำระร้ายตายตามอนุชา คิดพลางทางสนองพระมุณี เอ็นดูโยมครั้งนี้หนักหนา พระคุณล้ำล้ำคณนา จะทำตามวาจาพระอาจารย์ - ร้องเพลง ..... - ว่าแล้วอำลาพระดาบศ ลงจากบรรพตไพศาล พร้อมพหลมนตริบริวาร ไปสถานทีประทับพลับพลาถัน - ปี่พาทย์ทำเพลง ..... - - สองระตูรำไป ฉากหน้าพลับพลา - - ร้องเพลง ..... - สัดอังก์ลงนั่งเหนื่ออาสน์ พร้อมหมู่อำมาตย์กิดาหยัน จึงตรัสสั่งเสนิตั้งสนัน พร้อมสรรพสิ่งของบรรณาการ จะให้พาโอรสและบุตรี ไปถวายป็นเหยื่อผู้ห้าวหาญ เร่งเตรียมเทียบมรรดาขาน ถ้วนทุกพนักงานให้พร้อมไว้</p>	<p>ตัดเห็นระตู</p> <p>กลัองตามระตูไป</p> <p>ตัดเห็นเสนาสี่คน</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กลัอง
<p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>บัดนั้น</p> <p>ทั้งสี่เสนาผู้ใหญ่</p> <p>รับราชบัญชาคลาไคล</p> <p>ลงไปจากสุวรรณพลับพลา</p> <p>เสมอ</p> <p>ภายในพลับพลาป็นหยี</p> <p>ป็นหยีประทับบนพระแท่น</p> <p>กิดาหยันหมอบเฝ้า</p> <p>ด้ามะหงพาสังคามารดาและสี่เสนามาเข้าเฝ้า</p> <p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>บัดนั้น</p> <p>ด้ามะหงกูเรป็นหรรษา</p> <p>มายังที่ประทับพลับพลา</p> <p>วันทาทูลแถลงแจ้งการ</p> <p>- เจรจา -</p> <p>บัดนั้นระตูทั้งสององค์</p> <p>จัดส่งเสนานายทหาร</p> <p>ขอเข้าเฝ้าองค์พระภูบาล</p> <p>เป็นทางการด้วยจิตภักดี</p> <p>ให้พาสองธิดาควงสวาสดี</p> <p>กับโอรสราชเรืองศรี</p> <p>บรรณาการหลายหลากมากมี</p> <p>มาถวายรัฐีพระบาท</p> <p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>เมื่อนั้น</p> <p>มิสารป็นหยีสุดาหรา</p> <p>ชื่นชมโสมนัสปรีดา</p> <p>จึงมีบัญชาว่าไป</p> <p>ซึ่งระตูทั้งสองผู้ครองเมือง</p> <p>ไม่ผูกเค้นขุ่นเคืองอชฌาสัย</p>	<p>ภาพจางหาย</p> <p>ตัดเห็นด้ามะหง</p> <p>ตัดเห็นป็นหยี</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>กลับทำไมตรีทั้งนี้ไซริ</p> <p>ขอใจเป็นพันคนนา</p> <p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>บัดนั้น</p> <p>อำมาตย์ทั้งสี่มียศฐา</p> <p>จึงนบนิ้วสนองพระบัญชา</p> <p>สองกษัตริย์สั่งมาให้กราบทูล</p> <p>ว่าชีวิตอยู่ได้เบื้องพระบาท</p> <p>จะขอพึ่งภูวนารถนเรนทร์สุร</p> <p>ปกป้องสุริวงศัวงศ์ประยูร</p> <p>ให้เป็นสุขสมบูรณ์บาราศกัย</p> <p>ซึ่งระตูผู้น้องทำฮักฮัก</p> <p>มาต่อสู้อหังการคักคักกัก</p> <p>จะขอประทานเอาศพบไป</p> <p>ภูวไนยได้โปรดปราณี</p> <p>- ร้องเพลง ..... -</p> <p>เมื่อนั้น</p> <p>พระโหมขององค์มิสารป็นหี</p> <p>แย้มยิ้มพริ้มพัคตร์เปรมปรีดี</p> <p>พลางตรัสแก่สี่เสนา</p> <p>- เจริญ -</p> <p>จงทูลแก่กษัตริย์ทั้งสององค์</p> <p>ให้รับศพบไปปลงดั่งปรารถนา</p> <p>อันระตูผู้เป็นอนุชา</p> <p>อหังการมานะเป็นพันคิด</p> <p>เราจะว่าเท่าไรก็ไม่เห็น</p> <p>กลับเป็นว่าเข้ากับคนผิด</p> <p>อกุศลคลใจจึงม้วยมิด</p> <p>อย่าให้สองทรงฤทธิ์น้อยพระทัย</p> <p>ซึ่งโอรสสามองค์นงเยาว์</p> <p>ฝ่ายเราจะบำรุงรักใคร่</p>	<p>ตัดเห็นสี่เสนา</p> <p>ตัดเห็นป็นหี</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>เคยสำราญอย่างไรในกรุงไกร จะเลี้ยงให้เป็นสุขเหมือนอย่างนั้น - ร้องเพลง ..... -</p> <p>แล้วตรัสเรียกสังคามารดา มานั่งใกล้พี่ชาย่าเดียจฉัน จะเลี้ยงเจ้าเท่านั้นร่วมครรถ์ รักร่วมชีวิตคุ้มบรรลัษย์ - ร้องรำย -</p> <p>แล้วประธานเสื่อผ้าเงินทอง แก้เสนาทั้งสองกรุงใหญ่ ครั้นเสร็จเสด็จคลาไคล เข้าไปในห้องสุวรรณทนต์ - ปี่พาทย์ทำเพลง ..... -</p> <p>จากห้องนางครสา - ร้องเพลง ..... -</p> <p>เมื่อนั้น</p> <p>โหมนางครสามารถศรี ครั้นทราบว่าศพพระสามี เชิญมาถึงที่พระเมรุทอง - ร้องชมตลาด -</p> <p>จึงสรรเสริญทรงสำอางอินทรีย์</p> <p>วาริข้าราชการหม่อมอง จัดขมื่นหนุนเนื่อवलละอง ทรงสุคนธ์ปนทองอุไรเรือง ทวิเกษกันไรใส่กรอบหน้า จอนจินดาแววับประดับเนื่อ กฤษทลห้อย ลายเพชรค่าเมือง อร่ามเรื่องรุ่งร่วงดังดวงดาว บรรจงทรงภูษาสีเสวคร สไปปักทองเทศพื้นขาว ทองกรสุรกาญจน์สังวาลาว</p>	<p>ภาพฉาย</p> <p>ตัดเห็นห้องนางครสา</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>บทจรเข้าจุดอัคคี</p> <p> ปีกลอง</p> <p> - ร้องเพลง ..... -</p> <p> เมื่อนั้น</p> <p> นवलนางครสามารศรี</p> <p> กำสรตโศกศัลย์พันทวี</p> <p> อัญชลีทั้งสองกษัตรา</p> <p> - เจริจา -</p> <p> ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเดช</p> <p> จงได้โปรดเกษเกศา</p> <p> ข้าน้อยขอถวายบังคมลา</p> <p> ตายตามภัสดาด้วยภักดี</p> <p> ขอฝากบิดูราขมาตุงค์</p> <p> ทั้งประยูรญาติวงศ์ในกรุงศรี</p> <p> อันศฤงคารของข้าบรรดามี</p> <p> ถวายไว้ใต้ฐลีบาทา</p> <p> - ร้องเพลง ..... -</p> <p> ทูลพลางประณตบทรศ</p> <p> สองกษัตริย์ทรงเดชเชษฐา</p> <p> บังคมบรมศพภัสดา</p> <p> แล้วกัญญาทักษิณเวียนไป</p> <p> - ร้องเพลงแขกโอด -</p> <p> ครั้นครบคำรบสามรอบ</p> <p> นบนอนน้อมองค์ลงกราบไหว้</p> <p> หทัยกฤชขององค์ภูวไนย</p> <p> มาทูลไว้เหนือเกล้าเมหาพี</p> <p> ขอให้ได้พบสมประสงค์</p> <p> บำเรอบาทหงส์พระทรงศรี</p> <p> ให้ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมฤดี</p> <p> อย่าให้มีรัฐนิราศคลาดคลา</p>	<p>เห็นนางครสา</p>

ผู้บรรยายและผู้แสดง	กล้อง
<p>- ร้องเพลงแขกถอนสายบัว- (รวม 2 คำ) ควันเสร์จตั้งสัตย์อธิษฐาน เยวมาลัยกราบงามสามท่า เห็นเพลิงพลุ่งรุ่งโรจน์โชจนา ก็แบหลาโจนเข้าในอัครี</p> <p style="text-align: center;">- กลองแขก โอด - - ทุกคนร้องไห้ จบ เรือง -</p>	<p>ภาพเพลิงลุกโชน</p>

บทละครเรื่อง อิเหนา
ตอน ครุฑสาเบหฺล (แต่งกายแบบชวา-ประกอบปีพาทย์ชวา)

.....

ฉาก ภายในพลับพลาพระศุภษสึหนา

- เปิดม่าน -

- ระศุภษสึหนาและนางครุฑสาประทับบนพระแท่น -

- ปีพาทย์ทำเพลงเจ้าเซ็น -

- ร้องเพลงเจ้าเซ็น -

เมื่อนั้น
แค้นเจ้าโจรป่าพนาลี

ระศุภษสึหนาเรื่องศรี
จึงพาทีกัศรสาว่าศัศุ

- ร้องเพลงแขกโหม่งชั้นเดียว -

มันสังหารผลาญพลเรากลั้มตาย
ที่จะยกพลชั้นธไปพันตู

เป็นนำแก่นนำอายนำอดสู
ขวัญเจ้าค้อยอยู่อย่าอวรณ์

- ร้องเพลงมายะชอติด -

เมื่อนั้น

นวลนางครุฑสาชายสมร

- สร้อย 1 -

สุวามิ มุถึยะ เตอรจันด้า คยิวา ไชยา

(สวามิ ที่เคารพ ที่รักยั้ง ชีวิต หม่อมฉัน)

กราบบาทบังคมประนมกร

ภูธรอย่าได้เสด็จไป

- สร้อย 2 -

ดิงงัลล้าห์ พะคินดะ ดิงงัลล้าห์ ซามา ไชยา

(เสด็จอยู่เกิดได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเสด็จอยู่เกิด กับหม่อมฉัน)

พระเป็นขัศติยวงศ์ทรงพิภพ

มิควรรู้สู้รบกับโจรไพร

- สร้อย 1 -

ชอบแต่ให้พวกทหารชาญชัย

ตามไปจับมันนั่นแหละดี

- สร้อย 2 -

- ร้องเพลงร้าย -

เมื่อนั้น

ระศุภษสึหนาเรื่องศรี

ฟังนางพลางตอบวาที

ว่าไรอย่างนี้กัลยา

ธรรมดาว่าพวกโจรไพร

ย่อมเรื่องฤทธิไกรแกลั้วกล้า

เคยณรงค์รบราญชานาญมา

ทั่วทุกพาราเก็ลื่องลือ

จะให้แต่โยธาทั้งนั้น
ที่จะใคร่ไปสู่คู่มือ
เจ้าอย่าสงกาปรารมภ์

ไปตามจับมันจะได้หรือ
มาถือยศศักดิ์นั้นด้วยอันใด
ทุกข็ร้อนเตรียมตรมหม่นใหม่

- เจริจา -

ระตู - พี่จะลาโฉมงามไปตามโจร
ครสา - ขอประทานอย่างได้เสด็จไป
ระตู -
ถึงพี่ไปใจก็อยู่คู่กับน้อง
พี่ไปไม่ช้าจะมาพาลัน
ครสา - ทูลกระหม่อมแก้ว
แต่รู้สีกวาดหัวนพรั้นใจ
เชิญเสด็จประทับอยู่กับน้อง
ดังกายใจอยู่ด้วยกันทุกวันมา
ระตู - ไม่ได้ชื่อน้อง
พี่ได้สั่งให้เขาเตรียมทัพ
แม้สั้นเล็กไม่ไปอายุไพร่พล

มิให้คนคูหมิ่นนินทาได้
ดวงใจจงอย่าจาบัลย์
อย่าหม่นหมองวิโยค โศกศัลย์
จอมขวัญของพี่จงวางใจ
น้องเชื่อแล้วมิได้คิดสงสัย
ภวนัยโปรดทรงพระเมตตา
อย่าให้ต้องเปล่าเปลี่ยว เหลียวหา
น้องจะผาสุกยิ่งถึงกังวล
กิดศัพท์รู้แจ้งทุกแห่งหน
พอสุริยนเลี้ยวกลับจะกลับมา

- ร้องร่ายต่อ -

สั่งเสร็จเสด็จจากห้องใน

ออกไปที่ประชุมโยธา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเสมอ แจก -

- ปิดม่าน -

- ระดูบุษสีหนาลงเวทีล่าง -

- ปี่พาทย์ทำเพลงแจกอห้วง -

- พระตูออกส่งม้า -

- ร้องเพลงแจกอห้วง -

จึงเหยียบ โกลน โจนขึ้นม้าที่นั่ง

ด้วยกำลังแค้นขัดศัศาศ

โบกพระหัตถ์ดำรัสสั่งเสนา

ให้เคลื่อนยกโยธาคลาไคล

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดแขก -

ฉาก พุ่งเชิงกุนนงมระราปี

- เปิดม่าน -

- ทัพพินาตั้งบนเวที -

- ทัพพระตูออกเวทีล่าง -

- ร้องเพลงแขกไท -

เลียบเดินตามเนินแนวภูหนง	พอดกทุ่งแลเห็นทัพใหญ่
รงเที่ยวเขี้ยวแดงคาดไป	สนั่นกลองฆ้องชัยนั้น

- ร้องเพลงแขกไท ชั้นเดียว -

ระตูเคียดคาลทยานจิต	ประกาศิตสังนิกรกองขัน
เร่งโถมเข้าไปอย่าไว้มัน	ไล่พิฆาตฟาดฟันให้มรณา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- พวกพลทั้งสองกองทัพเดินเข้าประดาหน้ากัน -

- ร้องเพลงตะคีรี -

ประสันดาดีใจเห็นได้ที่	ถือกระบี่รื้อร่าออกนำหน้า
บ่าวไพร่ไม่คิดแก่ชีวา	ต่างเข้าเข่นฆ่าปัจจามิตร
พวกพลแตกกระจายพ่ายพัง	จนกระทั่งถึงระตูไม่ต่อติด
ประสันดาทำทนายทำอวดฤทธิ์	รำกริชเยาะเย้ยไปมา

- ปี่พาทย์ทำเพลงสรรหมาเป็นแขก -

- ประสันดารำกริชมลายู -

- ร้องเพลงแขกต่อยหม้อ -

เมื่อนั้น	ระตูผู้ผ่านบุษลีหนา
เห็นโจรไพรไล่พลโยธา	แตกกระจายพ่ายมาจนพันทัพ
โกรธนักชกกระบี่ออกตีต้อน	ไล่พลนิกรสะท้อนกลับ
หักโหมโรมรันประจัญรับ	ตีทัพเข้าไปไม่รุ่งรอ

- ร้องเพลงแขกโหม่ง -

เหลือบเห็นปืนหยีชี้อาชา	โสภาพริ้งเพราดังเลาหล่อ
น่าจะมีพงศ์เผ่าเหล่ากอ	เนื้อหน่อกระษัตริย์ขจัดคิยา
ท่วงทีที่ท่าก็ประหลาด	เห็นมิใช่เชื้อชาติชาวป่า
คิดพลางทางมีวาจา	ดูราปืนจู่เหรีจฤทธิธณ

- เจรจา -

เป็นไลน์หยาบซ้ำสามานย์	ชวนกันทำการอูกุล
ตั้งกองช่องสุ่มผู้คน	เที่ยวปล้นพาราหรือว่าไร
รูปทรงส่งศรีกิริยา	จะสมเป็นชาวป่าก็หาไม่
บ่าวท่านอาจองทะนงใจ	เข้าไปถึงหน้าพลับพลา
ไล่ผลาญรีพลเรลล้มตาย	แล้วหยาบซ้ำทำทนายเป็นหนักหนา
หมิ่นเราเผ่าพงศ์กระษัตริ	เร่งส่งตัวมาแต่โดยดี

- ร้องเพลงสาดยางแปลง -

เมื่อนั้น
ฟังระตุนุขลีหนาพาที

พระโถมยงค์มิสาระปันหี
ยืมพลางทางมีพจมาน

- เจรจา -

เราเป็นชาวป่าพนาถัย
มิได้เคยหักโหมโรมราญ
ซึ่งบ่าวเราทำละเมิดเกิดวิวาท
จะให้ส่งตัวนั้นสุดปัญญา
พวกพ้องของท่านที่ล้อมวง
เหมือนไม่มีฝีมือแล้วหรือไร
ถ้ารู้ไปถึงไหนก็ไม่งาม
นี่อะไรไม่หน้าซ้ำร้าย
ซึ่งเราช่วยว่าเพราะการุณ
จงยกทัพกลับไปดั่งใจปอง

เที่ยวอยู่ตามวิสัยในไพรสาณฑ์
ดีบ้านเมืองใครแต่ไรมา
รุกราชอาจหาญเหมือนท่านว่า
ด้วยไม่รู้จักหน้าว่าผู้ใด
แต่จะจับชาวคงก็ไม่ได้
นิ่งให้เขามาชายหน้านาย
ชอบแต่คิดปิดความเสียให้หาย
เอาโยธามาตายเสียถ่ายกอง
อย่าโมโหหันหุนขุนข้อง
ครอบครองพาราให้สำราญ

- ร้องเพลงร่าย -

เมื่อนั้น
ฟังป็นหีตออบพจมาน
จึงว่าเหวย ๆ ป็นจูเหรีจ
มิส่งมันมาก็แล้วไป
ว่าพลางทางขับอาชา
เข้าไปโรมรุกบุกบัน
เมื่อนั้น
กระระตะอาชาชิงชัย
เปลี่ยนท่าฝ่าหมากเป็นนาคเกี้ยว
ต่างคล่องว่องไวในกระบวน

ท้าวบุษลีหนากล้าหาญ
ว่าขานแนมเหน็บยิ่งเจ็บใจ
เข้ากับบ่าวกล่าวเท็จแก้ไข
ดีแล้วจะได้เห็นกัน
รำทำเพลงทวนทวนหัน
หมายมั่นจะฆ่าชีวลัย
ป็นหีไม่พรั่นห้วนไหว
เลี้ยวไล่ตระหลบทบทวน
ล่อเลี้ยงพัลวันหันทวน
ประปรายปลายทวนแทงกัน

- ปี่พาทย์ทำเพลงพญาเดิน -

- ร้องเพลงดับบรรเทศ -

เมื่อนั้น
จับม้าไล่ประชิดติดพัน
วงเวียนเข้าออกเป็นปลอกข้าง
กูโถมโถมแทงแย่งยุทธ

ท้าวบุษลีหนาแจ้งขัน
ป้อมปิดคัดผันอาวุธ
กัณฐ์ศิวะบัดอย่าง ไม่ยังหยุด
ด้วยกำลังฤทธิรูดราวี

- ร้องเพลงบรรพศ -

เมื่อนั้น	จึงองค์มีสาระป็นหี
เห็นระดูโรมรุกคลูกกลี	พระแกล้งหนีทีทำเป็นย่อท้อ
เยื้องไหลให้หลังรั้งรอรบ	ซักสินธพหลบหลีกเลียวล่อ
เวียนวงเป็นหงส์สองคอ	กลับกลอกหลอกล่อกันไปมา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิดฉิ่ง -

- ร้องเพลงร้าย -

เห็นข้าศึกเสียเชิงละเลิงไล่	พระขับใหญ่เลียวลัดสกัดหน้า
โถมแทงถูกอกตกอาษา	สิ้นชีวาวิชาศขาดใจ

- ปี่พาทย์ทำเพลง โอด เชิด -

- พวกทหารป็นหียไล่พวกทหารระดูแตกหนีเข้าโรง -

- ป็นหียยืนตระหง่านในที่สูง -

- พวกทหารตั้งเข้ากระบวนในที่ต่ำ -

- ร้องเพลงแขกเจ้าเซ็น ชั้นเดียว -

มีชัยไพร่วายปราณ	ทวยหาญให้ถันสนั่นไหว
ชำนาญศึกฮึกเหิมเผด็จชัย	ดีใจสรวลเสเฮฮา

- ปี่พาทย์ทำเพลงเจ้าเซ็นท่อน 2 -

- เดินตามจังหวะเพลง -

- ปิดม่าน -

ฉาก พระเมรุทอง มีพระโกศตั้งอยู่

- ระดูปีญจรากันและระดูปีกมาหงันประทับอยู่บนพระแท่น -

- เสนาเฝ้าพอสสมควร -

- นางครสา พระพี่เลี้ยง และนางกำนัล ำออกเวทิล่าง -

- ร้องเพลงแขกอะหวัง 1 ชั้น -

เมื่อนั้น	องค์ประไหมสุหรีครสา
โสกีพลางทางเร่งลีลา	ตรงมาที่พระเมรุฉับพลัน

- ปี่พาทย์ทำเพลงสมารัง -

- ร้องเพลงสดาบ -

ครันถึงจึงเข้าไปนอนบน	บังคมพระศพแล้วโสกศัลย์
ความรักสลักใจจาบัลย์	พิไรรำรำพันโสกา

- ปี่พาทย์ทำเพลง โอด -

- ร้องเพลงแขกโศก -

โอ้ว่าพระทูลกระหม่อมเอ๋ย
ทั้งข้าน้อยไว้ให้เวทนา

โฉนเลขมาม้วยสังขาร
หนีไปฝากฟ้าคุณฐิ

- เจริจา -

น้องละบิตุเรศมารดา
โดยเสด็จมาในพนาลี
หวังเอาเบื้องบาทภูธรศ
พระพามาเมียมาได้ห้าวัน

สุริวงศ์พงศาบุรีศรี
ด้วยรักดีต่อองค์พระทรงธรรม
ปกเกล้าไปกว่าจะอาสาญ
มาจำตายจากกันด้วยโจรไพร

- ร้องเพลงแขกครวญ -

แม้พระองค์ทรงฟังน้องว่า
รำปลางทางโศกาลัย

จะสุดสิ้นชีวกี่หาไม่
อรทัยไม่เป็นสมประดี

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอด -

- นางครสาเข้าไปถวายบังคมสองระตู -

- ร้องเพลงร้าย -

เมื่อนั้น
ให้ยกโกศแก่นจันทน์ทันที
พระทรงถือรูปเทียนสุคนธา
ทั้งสองมเหสีบังอร

สองกษัตริย์สุริวงศ์เรื่องศรี
มาตั้งที่ถวายเพลิงเชิงตะกอน
แล้วชวนนางครสาสายสมร
บทจรเข้าจุดอัครี

- ปี่พาทย์ทำเพลงยะวาใหม่ -

- ระตูเข้าจุดเพลิง -

- ร้องเพลงแขกบันตน -

เมื่อนั้น
กำสรดโศกศัลย์พันทวี

นวลนางครสามารถศรี
อัญชลีทั้งสองกษัตรา

- เจริจา -

ข้าแต่พระองค์ผู้ทรงเดช
ข้าน้อยขอถวายบังคมลา
ขอฝากบิตุราชมารุรงค์
อันศฤงคารของข้าบรรดามี

จงได้โปรดเกล้าเสก
ตายตามภัสดาด้วยรักดี
ทั้งประยูรญาติวงศ์ในกรุงศรี
ถวายไว้ได้รู้ลิบาทา

- ร้องเพลงแขกบันตน ต่อ -

ทูลปลางประณตบทเรศ
บังคมบรมศพภัสดา

สองกษัตริย์ทรงเดชเชษฐา
แล้วกัญญาทักษิณเวียนไป

- ร้องเพลงแขกเข็วรีต -

ครั้นครบค้ำารบสามรอบ	นบนอบน้อมมองค้งกราบไหว
หีบภกฤษขององค์ภูวไนย	มาทูลไว้เหนือเกล้าเม่าพี
ขอให้ได้พบสมประสงค์	บำเรอบาทบงสุ้พระทรงศรี
ให้ร่วมสุขร่วมทุกข์ร่วมฤดี	อย่าให้มีรัฐนิราศกลาดคลา

- ร้องเพลงช้าแขก -

ครั้นเสร็จตั้งสัตย์อธิษฐาน	เขวมาลย์กราบงามสามท่า
เห็นเพลิงพลุ่งรุ่งโรจน์โชตนา	ก็แบหลาโจนเข้าในอัคคี

- ปี่พาทย์ทำเพลงรวทำยรำดาบ -

- เข้าแบหลาในเพลง -

- จบเรื่อง -

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางนฤมล ฒ นคร เกิดวันที่ 1 มิถุนายน 2507 อายุ 42 ปี สำเร็จการศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีว (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชวมงคล) เข้ารับราชการในวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ.2533 และเข้าศึกษาต่อสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546